

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НЕТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

В. А. Славопас

*Навчально-науковий інститут медсестринства
Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського*

У статті висвітлено дидактичні основи нетрадиційних методів навчання у вищій школі. Представлено аналіз літератури з досліджуваного питання, що ґрунтується на вивченні вітчизняних та зарубіжних джерел інформації. Розкрито питання нетрадиційних методів навчання у підготовці студентів.

DIDACTIC PRINCIPLES OF ALTERNATIVE TEACHING METHODS

V. A. Slavopas

*Educational and Scientific Institute of Nursing
Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky*

This article reviews the principles of non-traditional didactic teaching methods in higher education. The analysis of literature explored the issue based on a study of domestic and foreign sources. There was solved the issue of non-traditional teaching methods in training of students.

Вступ. Дидактика – це наука про викладання і навчання, яка визначає методи, організаційні форми і засоби, що забезпечують здійснення запланованих змін в учнях чи студентах.

Одним із методів пізнання процесу навчання є системний підхід. Дидактика вивчає дидактичну систему, яка складається з цілей, змісту, методів, засобів та організаційних форм навчання. Викладач і студент не належать до цієї системи, але поряд з іншими чинниками складають її зовнішнє середовище. Дидактика розглядає навчання як взаємодію викладача та студента через простір дидактичної системи.

Мета статті полягає в аналізі проблем дидактики сучасної вищої школи.

Основна частина. Навчальний процес у вищому навчальному закладі характеризується такими закономірностями:

➤ процес навчання визначається суспільними потребами у спеціалістах вищої кваліфікації для суспільного виробництва;

➤ процес навчання пов'язаний з процесами виховання, освіти й розвитку студентів;

➤ ефективність навчального процесу залежить від навчально-матеріальних, гігієнічних, морально-психологічних умов, за яких він відбувається;

➤ процес навчання передбачає цілеспрямовану взаємодію викладача та студента, що виявляється в єдності їхньої діяльності;

➤ навчання студентів професійної діяльності є ефективнішим за умови залучення їх до цієї діяльності через упровадження в навчальний процес проблемних ситуацій та організації виробничої практики;

➤ навчальний процес є ефективним завдяки активності студентів, від рівня якої залежить ефективність цього процесу;

➤ між метою, змістом, методами і формами навчання існують закономірні залежності;

➤ успішність і темпи навчання та розвитку студентів залежать від обсягу включення студентів у навчально-пізнавальну діяльність на оптимальному для кожного з них рівні вивчення навчального матеріалу;

➤ зміст навчального матеріалу засвоюється краще за умови регулярно організованого повторення цього змісту.

Загальнодидактичні принципи навчання:

➤ гуманістична спрямованість (навчання і виховання всебічно розвиненої особистості з урахуванням її індивідуальності, потреб та інтересів);

➤ науковість (викладання на підставі перевірених наукових фактів, відображення новітніх досягнень науки, розкриття причинно-наслідкових зв'язків);

➤ систематичність і послідовність (послідовний виклад навчального матеріалу, виділення основного, логічний перехід від засвоєного матеріалу до нового);

➤ свідомість і активність тих, хто навчається, за керівної ролі викладача (позитивний результат будь-якої діяльності людини визначається її активністю);

➤ наочність (навчання на основі сприймання конкретних предметів і явищ або їх зображень);

➤ доступність, дохідливість викладання (доцільна подача навчального матеріалу);

➤ міцність засвоєння знань, умінь і навичок (передбачення тривалого збереження в пам'яті набутих знань, умінь і навичок);

➤ емоційність навчання (жвавий, образний виклад матеріалу, застосування ораторських прийомів, стимулювання емоційного стану тих, хто навчається);

➤ демократизація (толерантність викладача, повага до особистості учня, врахування особливостей навчання залежно від розвитку учнів);

➤ диференціація навчального процесу (дозування навчального матеріалу з урахуванням наявних знань, умінь, навичок, здібностей, загального розвитку учнів);

➤ індивідуальний підхід до учнів (передбачення для кожного учня своїх способів опанування навчального матеріалу);

➤ оптимізація навчального процесу (вдосконалення способів і шляхів навчально-пізнавальної діяльності на основі зіставлення різних форм, методів, засобів навчання залежно від його завдань і змісту);

➤ нетрадиційність системи навчання (використання нових методів і форм навчання).

Проблемами сучасної дидактики вищої школи є:

- оптимізація навчально-виховного процесу (зміст освіти, дидактичні принципи, методи і форми навчання, міжпредметні зв'язки і т.і.);

- інтенсифікація навчання, під якою розуміється підсилення продуктивності педагогічної праці;

- підвищення пізнавальної самостійності, творчої активності, ініціативи студентів;

- підсилення внутрішньоопредметних і міжпредметних зв'язків;

- дослідження нових форм навчально-виховного процесу;

- зв'язок навчання з життям і виробництвом.

У навчальному процесі вищих навчальних закладів використовуються дидактичні ігри як метод активного навчання, вони дають змогу формувати знання, професійні уміння, уміння самостійної роботи у студентів шляхом залучення їх до інтенсивної діяльності. Це нове явище, хоча має історію, яка сягає у далеке минуле, зокрема у ігри Давнього Єгипту. Попередником ділових ігор можна вважати військові ігри XII століття, німецькі військові ігри XIX століття.

Дидактична гра – це цілеспрямована організація навчально-ігрових взаємодій студентів у процесі моделювання ними цілісної професійної діяльності фахівця. Ці ігри застосовуються у вищих навчальних закладах і спрямовані на формування і вироблення конкретних умінь діяти в реальних умовах, вести пошук інформації, якої не вистачає, розв'язати навчальні проблеми, які виникли у процесі навчання, намічати варіанти дій, приймати рішення в конкретних умовах.

1. Дидактична гра належить одночасно до двох сфер людської діяльності – гри та навчання, і є засобом організації діяльності, під час якої відбувається пізнання предметів та явищ дійсності, розвитку мислення, пам'яті, уваги, уваги, здібностей, формування вольових якостей, важливим чинником виникнення позитивних емоцій.

2. Дидактична гра впливає на особистість, її діяльність та особистісні стосунки. Впливаючи на ту чи іншу сферу, дидактична гра виконує певні функції: навчальну, активізуючу, контролюючу; формуючу, розвиваючу, розважальну; комунікативну, виховну, стимулюючу.

3. З урахуванням складності такого педагогічного явища, як дидактична гра, при її класифікації враховано такі аспекти: мета, засіб проведення, кількість учасників, спосіб керівництва, частота проведення, спосіб організації, час підготовки учасників, вид діяльності учасників та мовленнява діяльність учасників дидактичної гри.

4. Запропонована класифікація зумовлена основними структурними елементами моделі гри,

яка включає співвідношення цілей і завдань дидактичної гри з метою навчання (за метою, за способом організації, за видом діяльності учасників), суб'єкт дидактичної гри (за способами керівництва, за кількістю учасників, за мовленнєвою діяльністю), ігровий кодекс (за часом проведення, за часом підготовки, за засобом проведення). З урахуванням виділених аспектів та структурних елементів моделі гри, дидактичні ігри об'єднані у дев'ять груп.

5. Дидактична гра – творча вправа, що використовується у навчально-виховному процесі, вміщує навчальне завдання та в створених штучно умовах, що відтворюють реальну обстановку, забезпечує досягнення конкретної навчальної мети і може розглядатися у групі практичних методів навчання.

6. Використання дидактичної гри при вивченні дисциплін зумовлює позитивні зміни в усіх показниках пізнавального інтересу (таких, як ставлення до навчання, до пізнання нової інформації, до пояснення та розповіді викладача, до спільного обговорення питань, до роботи з підручником, з додатковою літературою; участь в усіх видах діяльності, в дидактичних іграх; регулярність виконання домашнього завдання; активність; ініціативність; допитливість; уважність; дисциплінованість).

7. Використання дидактичної гри у поєднанні з іншими методами навчання є одним з ефективних шляхів активізації навчальної діяльності студентів, оскільки дозволяє: підвищити інтерес сту-

дентів до навчання, рівень сформованості пізнавального інтересу, рівень мовної компетентності студентів; позитивно вплинути на діяльність особистості, ряд психічних та особистісних характеристик студентів і особистісні та ділові стосунки; підвищити загальний рівень групової згуртованості.

8. Багатофакторне, багатофункціональне явище "дидактична гра" здійснює багатоплановий позитивний вплив на різні сфери розвитку особистості майбутнього спеціаліста, що доводить необхідність її використання у навчальному процесі при одночасній реалізації принципу диференціації та індивідуалізації навчання.

Висновок Дидактика вищої школи вивчає об'єктивні закономірності навчання у вищому навчальному закладі.

Дидактична система належить до педагогічних систем. Оскільки педагогічна система – це організований об'єкт, що здійснює управління процесом передачі і засвоєння того соціального досвіду, який на даний час нагромадило людство, то дидактична система – це організований об'єкт, за допомогою якого викладач забезпечує управління процесом передачі та засвоєння студентами системи знань.

Є чимало праць, присвячених дослідженню закономірностей навчання у середній загальноосвітній школі. Проте слід зауважити, що наукових досліджень, які розкривають проблеми закономірностей навчання у вищому навчальному закладі, значно менше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. – Київ, 1981. – 206 с.
2. Бондарчук Л. І., Федорчук Е. І. Методи активно-го навчання в курсі "Основи педагогічної майстерності" // Вища і середня пед. освіта. – Київ, 1993. – № 16. – С. 51-56.
3. Володько В. М., Іванова Т. В. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність як один з методів розвитку творчих здібностей студентів // Вища і середня педагогічна освіта. – Київ, 1993. – № 16. – С. 62.
4. Педагогіка / За ред. М. Д. Ярмаченка. – Київ, 1986. – С. 164-190.
5. Педагогіка / Под. ред. Ю. К. Бабанського. – Москва, 1988. – С. 386-412.

6. Солдатенко М. М., Сусь Б. А. Самостійна пізнавальна діяльність як найважливіша умова формування спеціаліста // Вища і середня освіта. – Київ, 1994. – № 7. – С. 39-44.
7. Фіцула М. М. Педагогіка. – Тернопіль, 1997. – С. 132-143.
8. Фурман А. Технологія створення граф-схем навчальних курсів у модульно-розвивальній системі // Рідна школа. – К., 1997. – № 2. – С. 25-78.
9. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри – активна форма підготовки майбутніх вчителів // Вища і середня педагогічна освіта. – Київ, 1993. – № 6. – С. 68-73.